

İstanbul'un fethi ve Fatih

Cenevizli kumandan imparatora, "Tanrının Türklere açmış olduğu yolu takip edeceği" cevabını verirken, kahraman ULUBATLI HASAN surların üzerine, ilk defa Türk sancağını dikiyordu

Yazan: Prof. M. Tayyib Gökbilgin

Avrupayı bütün hayatı ve saltanatı boyunca, fütuhatı, seferleri ve her türlü icraatı ile, meşgul eden Fatih Sultan Mehmet, Bizans İmparatorluğu işini, ecdadından asırlık bir mesele olarak, İslam an'anesine göre ise bir çok asırların mirası halinde devir ve teslim almış, bu muazzam ve çetin problemi, iktidarı kati şekilde eline aldıktan itibaren iki seneden az bir zaman içinde, arzusu veçhile ve devletin hayati menfaatlerinin emrettiği surette halledivermişti.

Osmanoğullarının bu genç ve enerjik hükümdarı, İstanbulun zaptının hayati bir mesele olduğunu, kaçınılmaz bir zaruret bulunduğunu iyice biliyordu. Kendisinin idrak ettiği son zamanlarda bile, Osmanlı devletinin müşkül vaziyetlerinde Bizansın ne türlü hadiseler ve engeller yaratarak bu dinamik devletin tebil inkişafını nasıl önlemeğe çalıştığını Roma imparatorluğunun ezeli siyaset düsturu divide et impera (Aralarına tefrika düşür ve hükümran oll) prensibini ne derece muvaffakiyetle tatbika koyulduğunu görmüştü: Şehzade isyanları onun başının altından çıkmış, Haçlı ordularının savleti karşısında düşmanca davranışı o göstermişti.

Bu hakikati, Fatih Sultan Mehmedin, Boğazkesen (Rumeli) Hisarını yaptırdığı sırada bu hareketini protesto etmek üzere nezdine gelen İmparatorun elçisine şu şekilde ifade ettiği görülmektedir:

"Babam Varna muharebesine giderken Boğazı kapattınız. Macarlarla bir oldunuz. bize her türlü fenalığı yaptınız Babamın burada yaptırmayı vasiyet ettiği kaleyi inşa ettiriyorum. Hem Boğazla sizin ne alakanız vardır? Boğazın Anadolu sahilleri, tamamen Türklere meskün olduğu cihetle, bana aittir Rumeli kıyısını siz müdafaadan acizsiniz. Orası da Cenevizlilere aittir. Bu sebeple burada kale yaptırmama asla mani olamazsınız"

Fatih, yine bu mülahazalar ile İstanbul fethinin bir an evvel tahakkuk ettirilmesini kararlaştırdıktan sonra, 1452 - 53 kışını Edirne'de hummalı bir faaliyet içinde geçirdi ve Osmanlı baş şehrinin atölyelerinde ve dökümhanelerinde ağır toplar döktürdü. Nisan başlarında da kudretli ordusunu Bizansın kara surları boyunca muhasaraya hazır bir vaziyette topladı. Bir taraftan Bayrampaşa deresinin sol cihetindeki tepenin üzerine ve Saint - Romain kapısının (Topkapı) karşısına Otağı Hümayununu kurarken, diğer yandan da donanmanın üssülharekesi olan Geliboludan hareketle İstanbul'a gelmesi ve muhasara hareketlerine denizden katılması hususunu temine ehemmiyet vermekte idi.

Muhasara ve savaş 6 Nisanda büyük topun ateşlenmesi ile fiilen başlamış ve Osmanlı muhasara hattı müdafa hattına daha fazla yaklaşmıştı. 9 Nisanda Osmanlı donanmasının kara kuvvetlerine yardım etmek isteyeceğini sezen İmparator Haliçte bazı yeni tertipler almak lüzumunu duydu. 12-18 Nisan arasında gece gündüz devam eden

bombardımanın dışında sur boyunda bir kaç küçük müsademededen başka karada ve denizde büyük bir hareket vukua gelmedi, Fakat 2 Nisanda vukubulan ilk deniz savaşı Türk filosu aleyhine neticelenince, Padişah bu başarısızlıktan fevkalade müteesir oldu ve orduyu, donanmayı daha fazla gayrete sevkedecek tedbirler aldı ki, 67 kadırganın Tophaneden Kasımpaşaya karadan yürütülerek indirilmesi gibi dahiyane fikir ve tedbiri bu cümledendir (22 Nisan) Şimdiye kadar duyulmamış böyle muazzam bir başarı Osmanlı gemicilerini heyecan ve sevince boğmuş. Bizanslıları ise hayret ve korkuya duçar etmişti. Her geminin Halice indirilmesi esnasında Zagnos Paşa, Kasımpaşa ve Okmeydanı sırtlarından mütemadiyen ateş ediyor ve Osmanlı gemilerini ateşinin himayesi altında tutuyordu ki, bu hal , Haliçteki Bizans donanmasının bu harekete niçin mani olamadığını izaha kafidir 6 Mayıs ta muhasara ordusu, surlarda kafi derecede tahribat yapılmış olduğuna kani olarak umumi bir taaruz icrasını kararlaştırdı ve 30.000 kişilik bir kuvvet bir baskın taaruzunda bulundu . 12 Mayıs ta hücumlar Tekfur sarayı ile Edirnekapısı arasına yayıldı ve müdafileri açılan gediklerin gerisine çekilmeğe mecbur bıraktı.16 Mayıs ta Osmanlı muhasara ordusu' lağım muharebelerine de başlamış. Padişah, evvelce Sırbistandaki madenlerde çalışmış olan Sırp lağımcılara, tek katlı ve hendeksiz surların mevcut olduğu Eğrikapı - Tekfur sarayı mıntakasında surların yarım mil uzağından başlamak üzere lağımlar kazdırmıştı. Buna sonradan başka taaruz silahları da ilave olundu. Nihayet İsfendiyar Zade Kasım Bey vasıtasıyla 23 Mayıs ta yapılan son teslim teklifine de menfi cevap alındıktan sonra, 29 Mayıs ta umumi ve nihai hücumun yapılmasına karar verildi. 28 Mayıs 29 Mayıs a başlayan son hücumun arifesi gecesinde mücahitler lüzumlu muharebe aletlerini hendekler civarına taşıdılar, hücum için son tertipleri aldılar. Sabaha karşı Padişah da kalkarak iki rekat namaz kılmış, dua etmiş, sonra da kılıcını kuşanarak atına binmiş, bütün devlet erkanı ve ümerası ile birlikte hücum mevkiindeki yerini almıştı. Daha fecirle başlayan kesif bir topçu ateşi ile muhasara ordusu bir anda harekete geçti ve savaş aynı zamanda İstanbul'un her tarafında başladı. Hücum kolları önceden Padişahın direktif verdiği şekilde tertiplerini yapmıştı: Donanma. Yalı köşkü kapısından Samatyaya kadar olan deniz hattı ile Marmaradaki surları abluka etmekte ve yer yer zırh gömlek giymiş Azepleri karaya çıkararak merdivenle surlara hücum ettirmekte idi. Asıl hücum mıntakası ise Bayrampaşa deresi vadisinde ve Topkapının şimalinde gelişi güzel yapılmış siperlere ve fazlaca tahribata uğramış surlara karşı idi. Bu bölgede hücumlar birbirini takip ve tevali ediyordu. İmparator ve müdafaanın ruhu mesebesinde bulunan Giuatiniani vaziyetin çok vahim olduğunu, müdafilerin büyük müşkülatta tutunduğunu görüyor ve ihtiyat kuvvetlerini de savaşa sokuyorlardı. İşte bu esnada bir taraftan bu Cenevizli kumandanın ağırca bir yara alıp da gemisine çekilmesi ve İmparatora, "Tanrının Türklere açmış olduğu yolu takip edeceği" cevabını vermesi hadisesi vukubulurken, diğer yandan da hücum kollarından birinin başında bulunan kahraman Ulubatlı Hasan surların üzerine, ilk defa olmak üzere, Türk sancağını dikiyordu. Çok geçmeden muhtelif gediklerden sur dahiline girmeğe muvaffak olan Osmanlı dilaverlerinin amansız savletleri karşısında müdafiler müthiş bir kargaşalık içinde şehre doğru kaçışmaya, bir melce bulmaya çalıştılar ve her tarafta bir panik yarattılar sabahın erken saatlerinde muhtelif istikametlerden İstanbul a giren kuvvetler Aksaray tarafında birleştiler ve buradan Ayasofyaya doğru ilerlediler.

Büyük bir şaşkınlık içinde öteye beriye kaçışan halk , bir mucizenin vukuunu bekliyerek Kostantin sütunu tarafına (Çemberlitaş) ve müteakiben Ayasofyaya ilticaya çalışıyordu. İki kilisenin birliği ilan edilelidenberi bir çok Rumların uğramadıkları Ayasofya şimdi firarilerle dolmuştu. Çok geçmeden Türk gazileri de buraya geldilerse de kapatılan kapıları kırarak açtirdılar fakat bu mağlûp, aciz ve zavallı halk kütlesine karşı kılıçlarını çakmak lüzumunu duymayarak onlara ilişmediler.

Fatih - ki bu anda bu ünvana tamamen hak ve liyakat kazanmıştı - öğleye doğru, devlet erkanı maiyetinde bulunduğu ve Çavuşlarla solakların iki taraflı muazzam ve muhteşem bir zafer alayı halinde, atlı olarak Topkapıdan şehre girdi ve doğruca Ayasofyaya gitti. Burada kendisini karşılayan ve akıbetlerinden endişe duyan halka ve papazlara bugünden itibaren artık hayat ve hürriyetlerinin teminat altında bulunduğunu müjdeledi. Bu arada Fatih, mabedin büyüklüğünü, azametini, mozayik sütunlarını hayret ve takdirle, sanat sever bir hükümdar sıfatıyla temaşa ettikten ve burasının herhangi birsuretle tahribine sebebiyet verilmemesine emreyledikten sonra yanında bulunan bir müezzine ezan okumasını bildirdi ve ilk ikindi namazını burada kıldı ki, bu mabet artık bundan sonra camiye tahvil edilmiş oluyordu.

Bizans İmparatorluğunun hayatına 29 Mayıs günü son vermiş olan Fatih derhal şehrin temizlenmesi, emniyet ve asayişinin korunması ve imar hareketlerine girişilmesi tedbirlerine baş vurmakta da gecikmedi. İşte İstanbul bu suretle Türk olunca onun fethi ile Fatihci cihanşümül bir ehemmiyet kazanınca maruf Rumen tarihçisi Bratianu'nun dediği gibi, İstanbul için hakiki bir parlaklık devri başladı. O, bu münasebetle der ki: "İstanbul Türklerin eline geçince büyük bir İmparatorluğun merkezi oldu. Bu devletin hududu derhal Tunadan Nile, Dicle den Adriyatığe kadar genişledi. Bu şehrin son iki asır boyunca o kadar azalan ahalisi, fetihden sonra, süratle arttı . İmparatorluk merkezi olan İstanbul için hakiki restorasyon, buraya İznik İmparatorunun avdeti değil, fakat Fatih Sultan Mehmedin girişi oldu"

(Etudes Byzantines d'Histoiria Economique et Sociale, Paris 1938 S. 169)